Vlerat e Bibliotekës Publike Qemal Baholli

Manjola Hatellari

Qyteti i Elbasanit është qytet me tradita të lashta kulturore e arsimore. Historia e këtij qyteti dëshmon ndër të tjera dhe për përpjekjet e gjata shekullore për kulturë e arsim, për ruajtjen e gjuhës amtare e identitetin kombëtar, për përparimin e vendit. Përpjekjet për shkrimin e shqipes në krahinën e Elbasanit kanë filluar në shekujt XVII-XVIII. Këto përpjekje lidhen me emrat e Theodhor Bogomilit, Dhaskal Todrit, Kostandin Kristoforidhit etj. Shpikja e shkrimit lindi nevojën për të ruajtur ato që shkruheshin, pra lindi idenë e krijimit të bibliotekave për ruajtjen dhe grumbullimin e këtyre shkrimeve. Këta gjuhëtarë si dhe shoqëritë patriotike të krijuara nga vitet 1908-1909 kishin bibliotekat e tyre. Shkolla *Normale* e themeluar në vitin 1909 kishte bibliotekën e saj të krijuar nga vetë mësuesit apo nxënësit e shkollës.

Të gjitha këto përpjekje për dije e kulturë të elbasanasve u kurorëzuan me aktin fisnik të familjes Baholli, që ngriti bibliotekën të cilën e kemi dhe sot pas 84 vjetësh. Në këtë 84-vjetor të saj ajo radhitet ndër bibliotekat e pasura të Shqipërisë e njohur për:

1. antikuarin,
2. orientalistikën,
3. vlerat e botimeve të vjetra e të reja, në formë libri si dhe
4. periodikun që ka në fondin e saj.

Një vend të rëndësishëm zënë botimet e viteve 1500-1800 me karakter historik, gjeografik e letrar.

Ndër vlerat që ka biblioteka, së pari do të doja të përmendja veprat e humanistëve të shquar shqiptarë, si Marin Barleti me “Historinë e

Skënderbeut”, Pjetër Bogdanin me “Çetën e Profetëve” për më tepër Pjetër Budin me “Doktrinën e Krishterë” të cilën ne e kemi botim të vitit 1664. Ky libër është botimi me datim më të hershëm në gjuhën shqipe që ndodhet në bibliotekën tonë. Këto vepra përbëjnë vlera madhore të pasurisë sonë kulturore kombëtare popullore.

Në fondin e antikuarit një interes të veçantë studimi kanë librat me të dhënat dhe **informacionet për ilirët**, të cilat përbëjnë burime njohëse për historinë e lashtë të popullit shqiptar. Këto libra janë të autorëve apo historianëve të shquar të kohës. Ndër to mund të përmendim: **Aleksandrin Apiani** me veprën “*De Bellis Civilibus Romanorum*” në gjuhën latine, në shqip “Lufrat iliro-romake”. Faqe të tëra në libër i kushtohen Ilirisë si dhe mbretit Agron. Përmenden dhe qytetet Epidamni (Durrësi sot), Apollonia etj. Ky libër është botim i vitit **1526**, më i vjetri që ndodhet në bibliotekën tonë. Vazhdojmë më tej **Tit Livi**, një historian latin, i cili në librat e tij shkruan për Ilirinë dhe mbretin Gent. **Paulo Giovio**, një tjetër historian i lashtë që ka shkruar për ilirët si dhe për Pirron e Epirit, apo **Straboini** e shumë të tjerë.

Ndër botime të tjera me vlerë, të këtij fondi, janë librat me **karakter historik** të historianëve të kohës, ku trajtohet figura e Skënderbeut, heroit tonë legjendar, lufrat e tij kundër Perandorisë Turke duke e quajtur apo cilësuar “simbol i qëndresës turke”. Ndër këto historianë mund të përmendim *Francesko Sansovino*, *Dhimitër Franko*, *Andrea Cambini*, *Andre Thevet*, *Lazaro Soranzo*, historiani francez *Jaques Lavardin* i cili e quan Skënderbeun Mbret të Shqipërisë apo historiani grek *Nikolas Chalcondili* e shumë të tjerë. Në këto libra, krahas figurës së Skënderbeut trajtohet dhe historia e Turqisë, por ka dhe të dhëna për historinë e Shqipërisë.

Vlera njohëse për historinë tonë paraqesin edhe librat e udhëtarëve dhe historianëve të ndryshëm europianë si *Piccolomini* apo kronikanëve osmanë si *Evlja Çelebiu* etj.

Në fondin tonë me vlera, për studime, hulumtime në fusha e degë të shkencave, gjenden veprat me **karakter gjeografik** siç është ajo me titull “Hyrje në gjeografinë e përgjithshme sa e vjetër dhe e re” në latinisht nga gjeografi dhe humanisti i famshëm *Philipp Cluveri*, botim i vitit 1659. në këtë libër faqe të tëra i dedikohen qyteteve si Shkodra, Vlora, Dyrrahu Ulqini dhe Apollonia. Një libër tjetër është dhe libri “Gjeografia universale e botës” i *Abbevil Duval* i vitit 1682, ku përmenden qytetet e Shqipërisë si Valona, Scutari etj.

Kemi veprat me **karakter gjuhësor**, të cilat trajtojnë çështje të gjuhësisë shqiptare si nga autorë të huaj ashtu dhe vendas. Ndër të huajt mund të përmendim *Franz Bopi*, *Gustav Majer*, *Gorg von Hahn* etj. ndërsa nga ato vendas kemi *Naun Vegilharxhin*, *Kostandin Kristoforidhin*, *Aleksandër Xhuvanin*, *Eqerem Çabej*, *Mahir Domin* e deri tek gjuhëtarët e sotëm. Do doja të veçoja këtu veprat e Kristoforidhit ku mund të përmendim: botimet e dy Abetareve në gegërisht dhe toskërisht përkatësisht të viteve 1867 e 1872, “Gramatika” botim i vitit 1882 apo “Fjalori i gjuhës shqipe” botim i vitit 1904 të cilat kanë vlera të mëdha për gjuhën shqipe.

Vlerë përbëjnë edhe veprat me **karakter folklorik, etnografik**. Kemi veprën e Thimi Mitkos apo të Zef Jubanit të cilët hodhën themelet e folkloristikës shqiptare, vlerë për ne në këtë fushë janë dhe vëllimet e plota “Visaret e Kombit”

Ndër veprat me karakter etnografik mund të përmendim veprën e *Margaret Hasluck* e më vonë të *Qemal Haxhihasanit* etj.

Ndër veprat me **karakter letrar**, të cilat kanë vlera njohëse në këtë fushë, do të veçoja fillimisht arbëreshët e Italisë si *De Rada*, *A. Lorekio*, *Dhimitër Camarda* etj.

De Rada me veprën e tij “Këngë të Milosaos” (1836) hodhi themelet e letërsisë romantike shqiptare. Veprën e tij “Parimet e estetikës” (1861) ne e kemi botimin e parë origjinal dhe kjo përbën një tjetër vlerë për bibliotekën tonë. Edhe revistën “*Fiamuri i Arbrit*” që është një kontribut i madh i çështjes kombëtare e kemi koleksion. Jemi përpjekur sot duke pasur edhe ndihmë nga dashamirësit e librit dhe bibliotekës, nga ata që janë rritur duke mësuar dhe studiuar në këtë bibliotekë, të digjitojmë dhe reklamojmë vlerat e rralla të bibliotekës sonë në shërbim të komunitetit. Duke iu përgjigjur kërkesave të kohës, si dhe iniciativës së qeverisë së sotme për digjitim dhe trashëgimisë kulturore ne themi se megjithëse nuk kemi aparate profesionale, kemi fillimet e një pune shumë të mirë në shërbim të studiuesve. Vlerë të madhe në këtë fushë kanë edhe veprat e rilindasve tanë dhe sidomos *vëllezërit Frashëri* (veprat e të cilëve janë ribotuar disa herë), veprat e *Asdrenit*, *Çajupit* e më vonë të *Konicës*, *Fishtës*, *Koliqit*, *Camajt* e deri tek shkrimtarët e sotëm si *Kadareja* etj.

Përsa i përket **orientalistikës**, ne kemi një sasi të konsiderueshme librash të Orientit. Ato kanë përmbajtje të ndryshme nga fushat e matematikës, mjeksisë, historisë, fesë etj. Këto libra janë në gjuhët orientale dhe janë me kapak lëkure.

Një vlerë e madhe për bibliotekën tonë është dhe **fondi i periodikut të vjetër** ku përfshihen periodikët që nga viti 1883 me revistën “Fiamuri i Arbrit” - De Rada, “Albania” 1897 - F. Konica, revista “Dituria” 1909 - L. Skëndo, gazeta “Liria” - Selanik L. Skëndo, “Dielli” - Boston 1909, Tomorri - 1910 L.Nosi, Drita 1911 - Manastir, “Përlindja e Shqipnisë” 1913-1914 gazeta e parë e shtetit shqiptar, gazetatat lokale të Elbasanit e deri te shtypi i ditëve të sotme.

Të gjitha këto vlera ne i kemi në **fondi albano-balkanologjik** që është fondi më i rëndësishëm i bibliotekës sonë, i cili përmban thesare të trashëgimisë sonë kulturore dhe vjen gjithnjë duke u pasuruar. Në ditët e sotme historianët, gjuhëtarët, studiuesit e ndryshëm nuk reshtin së shkruari për çështjen shqiptare. Vlerë të madhe kanë dhe përkthimet që i bëhen veprave të studiuesve dhe albanologëve të kohës së sotme, si dhe të viteve të mëparshme. Siç janë p.sh. përkthimet dhe ribotimet e *Franz Babingerit*, *Evlija Çelebiut*, *Edith Durham* e shumë studiuesve të tjerë. Këta studiues kanë shkruar dhe për qytetin tonë. Franz Babinger ka shkruar një libërth për kalanë e Elbasanit, botim i vitit 1931. Ky libër si dhe shumë të tjerë kanë vlera njohëse dhe krenarie, kur shikon të shkruhet për qytetin tënd nga studius të huaj.

Për të gjitha këto vepra me vlerë, ne kemi hartuar një bibliografi modeste me titull “*Bibliografi e botimeve 1500-1800*” për t’i ardhur në ndihmë lexuesve që kanë interesa në punën e tyre studimore. Kjo domosdoshëri e njohjes së botës mundësisht që nga zanafilla i tundon studiuesit e fushave të ndryshme të hulumtojnë dhe studimet e tyre të ecin paralelisht me jetën njerëzore duke i kultivuar vazhdimisht në kohë. Në ditët në vijim, kjo bibliografi do të pasohet nga një vëllim tjetër që do të pasqyrojë botimet pas vitit 1800.

Ndër vlerat e bibliotekës sonë nuk mund të lija pa përmendur edhe ***literaturën tekniko-shkencore*** në gjuhë të huaj dhe shqip. Ky fond librash i ka ardhur në ndihmë shumë specialistëve dhe studiuesve të fushave të ndryshme të shkencës të komunitetit tonë dhe më gjerë.

Ky ishte pak a shumë një vështrim i përgjithshëm i vlerave të bibliotekës dhe detyra jonë sot është ta mirëmbajmë këtë fond për t’ia transmetuar gjeneratave të reja këto vlera të rralla të trashëgimisë sonë kulturore. Duke studiuar mirë të kaluarën mund të ecësh i sigurt drejt së ardhmes.

Më poshtë po sjellim listën e librave që mbajnë vulën e Lef Nosit në bibliotekën e Elbasanit

Lef Nosi (1877-1945) patriot, arkivist, folklorist, etnograf, numizmat, arkeolog e politikan shqiptar. Njihet si babai i filatelisë shqiptare, personalitet

me interesa të gjera kulturore. Lef Nosi është një nga intelektualët që ka kontribuar në pasurimin e bibliotekës së Elbasanit, jo për nga sasia, por nga vlerat që kanë ata libra në historinë e vendit. Nga përmbajtja e librave që ai ka përzgjedhur kudo ku ka shëtitur nëpër botë, shohim dashurinë që ka për vendin tonë, sepse të gjitha librat flasin për Shqipërinë, në të gjitha aspektet; ekonomike, gjeografike, historike etj.

Një vlerë më vete për bibliotekën tonë është edhe periodiku, po nga fondi i Lef Nosit. (si p.sh. *Albania* e Konicës, *Dituria* e L. Skëndos, *Dielli* i Bostonit etj.)

Librat e fondit të Lef Nosit në bibliotekë, klasifikohen sipas degës së shkencës, përmes numrave nga 0-9:

- 0 – Dituria në përgjithësi
- 1 – Filozofia
- 2 – Feja
- 3 – Shkencat shoqërore
- 4 – vend vacant (dikur klasifikohej gjuhësia, por tani përmbledhet te numri 8)
- 5 – Shkencat ekzakte
- 6 – Shkencat e aplikuara
- 7 – Arti, sporti dhe zeje të ndryshme
- 8 – Shkencat filozofike dhe letërsia
- 9 – Historia, gjeografia dhe biografia

Shembull: libri i parë me numrin Scanderbeg (Georges Castrata) **0 P 56**, tregon se është i klasifikuar te librat e **diturisë në përgjithësi**, **P** është iniciali i autorit dhe **56** është pozicioni i librit në fondin e bibliotekës.

Këtu bashkangjitur kemi listën e librave që mbajnë vulën e bibliotekës personale të patriotit dhe intelektualit të vërtetë Lef Nos, në bibliotekën e Elbasanit, “Q. Baholli”.

Titulli	Degët e shkencës
Scanderbeg(Georges Castrata)	0 P 56
Bibliographie Balkanique 1920-1930	0 S 29
Bibliographie Balkanique 1931-1932	1 S 29
Vocabulario italiano-epirotico	4 C12

Titulli	Degët e shkencës
Almanacco italo-albanese 1940=XVIII	08 A 59
Principi di estetica	1 D 29
Le Consuetudini giuridiche dell'albania	39 V 68
Albanie ein Hilferuf	39 A 54
The öomen of turkey and their folk-lore	39 G 21
Kanget kombetare permbledhur prej L.Nosi	39 N 85
Contes populaires Serbes	398 C 73
Schriften der Balkankommission	398 L 20
Contes populaires Grecs	398 L 41
Albanesische studien	398 M 66
Jugoslav popular ballads	398 S 95
Les Manuscrits Grecs	4 B 31
Stud II Linguistici	4 B 60
Les langues de l'europe Moderne	4 S 30
Balkan-archiv	4 V 42(1)
Balkan-archiv	V 42(2)
Balkan-archiv	4 V 42(3)
22- Die Albanischen und slavischen Schriften	491.983 G 33
23- Indogermanische forldjnnngen	491.983 J 72
24- Zur Erforschung der albanischen Mundart vor Borgo Erizzo in Dalmazien	491.983 J 73
25- Linguistisch-kulturhistorische unteruchungen aus dem Bereiche des Albanischen	491.983 J 72
26- Gramatica della Lingua Albanese	491.983 J 21
27- Conferenze su l'antichita della Lingue albanese e gramatica della medesima	491.983 D 29
28- Studi Linguistici albanesi (Marco la Piana)	491.983 L 11/1
29- Studii filologici svolti con la lingua pelasco-albanese (Stanislao Marchiano)	498.983 M 32
30- La campagna di durazzo fra cesare e pompeo (G.Veith)	93/99 V 42
31- La dalmatie, l'Italie et l'unite yougoslave (1797-1917)	93/99 V 83
32- The cradle of the ëar	93/99 V 86
33- La Turquie et ses voisins	93/99 V 86
34- The balkans from ëithin Reginald ëyon	93/99 V 99

Titulli	Degët e shkencës
35- Albania and her neighbours	949.65 A 54
36- Acta et Diplomata res Albaniae mediae Aetatis	949.65 A 19/1
37- Acta et Diplomata res Albaniae mediae Aetatis	949.65 A 19/2
38- Die Grundung von Elbasan von Franz Babinger	949.65 B 12
39- Studi speciali albanesi 1	949.65 B 21/1
40- Studi speciali albanesi 2	949.65 B 21/2
41- La corona albanese	949.65 B 21
42- L'albanie et Napoleon	949.65 B 78
43- Romeni de Albania	949.65 B
44- Riflessi e visioni della Grande guerra in Albania	949.65 C 75
45- Saggio di un regesto storico dell'Albania	949.65 C 75
46- Il patriarcato greco	949.65 C 71
47- L'albanie	949.65 C 95
48- Albania post and present	949.65 C 35
49- Memoriet e mija	949.65 D 64
50- L'avenir de l'Albanie	949.65 D 42
51- L'évolution de la Neutralite et les Problemes d'actualite qui s'y Rattachent	949.65 D 42
52- L'albanie independante et l'empire Khalifal ottoman	949.65 D 86
53- The strugglefear scutari	949.65 D 90
54- Albania	91 M 33
55- In Albaniens Bergen	91 M 33
56- Karl Itten die reife burch Albanien	91 O 96
57- Voyage de la grece	91 P 89/3
58- Voyage de la grece	91 P 89/4
59- Voyage de la grece	91 P 89/5
60- Voyage de la grece	91 P 89/6
61- Dekapente Hmepai eis thn Albanian	91 P 27
62- Voyage en moree a constantinople et en Albanie	91 P 89/2
63- Voyage en moree a constantinople et en Albanie	91 P 89/3
64- Through Macedonia to the albanian lakes	91 V 21
65- Ėashed by four seas	91 V 86
66- Vie d'ali pocha	92 B 34

Titulli	Degët e shkencës
67- The life of Ali Pasha	92 D 28
68- Travels in epirus,albania,macedonia and thessaly	91 P 89
69- Gli Albanesi e la Questione Balkanica	949.65 S 30
70- The sorroës of Epirus	91 P 97
71- Nouvelle geographie universelle	91 R 37
72- Einie Reise durch die hochlandergaue oberalbanians	91 S 91
73- L'avvenire dell'albania	91 T 19
74- Tubinger geographische und geologische Abhandlungen,Reihe 2	91 U 64
75- Studi speciali albanesi Antonio Baldacci	949.65 B 21/1
76- Studi speciali albanesi Antonio Baldacci	949.65 B 21/2
77- Travels in Greece and Albania	908 H 97/1
78- Travels in Greece and Albania	908 H 97/2
79- Travels in sicily greece and albania	908 H 97/1
80- The peaks of shala	908 L 21
81- The servian people	908 L 33/2
82- Le terre albanese redente I Kossovo	908 I 36/1
83- Albanien Bauten,trachten und gerate nord albanians von dr.Franz Boron Nopcsa	908 N 82
84- Albania the foundling state of europe	908 P 38
85- Dëars door Albanie S.A.Reitsma	908 R 46
86- King Zog's Albania	908 S 98
87- Memoirs on the ionian islands	908 V 32
88- The tale of a tour in Macedonie	91 A 13
89- Localita,chiede,fiumi,montietoponomi varu di un'antica carta dell'Albania Settentrionale	91 A 79
90- Excursions in albasnia	91 B 46
91- A ëinter in Albania	91 B 85
92- La Grece continentale et la moree	91 B 88
93- Travels in Albania and other provinces of turkey in 1809 and 1810	91 B 85/2
94- Im turkischen kriegslager durch Albanien	91 J 13
95- Skutari un die Nord albanische kustenebene	91 I 63
96- Durch Albanians Schluchten	91 K 31
97- Journals of a landscape painter in albania	91 L 36

Titulli	Degët e shkencës
98- L'albania in grigio verde	91 C 36
99- Visits to monasteries in the levant	91 C 96
100- Souvenirs de la haute-albanie	91 D 33
101- Pictures from the Balkans	91 F 84
102- Montagne d'albanie	91 G 46
103- Assestamento e rinascita dell'Albania	91 G 51
104- Histoire et description de la haute albanie ou guegorie	91 H 39
105- Travels in the ionian isles albania,thessaly, macedonia	91 H 80/2
106- Tende all'alba	8 F 78
107- Libres ! (Edmond Gonginet)	8 G 64
108- The captain of the Janizaries	8 L 92
109- Scanderbeg or, love and liberty a trgedy	8 V 61
110- Anno Eroico	8 V 71
111- Giovanni Uniade	891.983 D 29
112- Albania 1	908 A 54/1
113- Les pays d'albanie et leur historie	908 G 46
114- L'albania	908 G 16
115- Oberalbanien und seine liga	908 G 65
116- L'Albania	908 B 21
117- Annuario del Regno di albania	908 A 67
118- Ciecì giorni al montenegro (M.Cagni)	908 C 15
119- Albania the master key to the near east	908 D 17
120- The Balkan peninsula	908 F 82
121 - Zygmunt Milkoëski	93/99 B 37
122 - Il potere marttimo nella grande guerra	93/99 B 45
123 - Voyage du jeune anacharsis en grece (Tome Premier)	93/99 B 27/1
124 - Voyage du jeune anacharsis en grece (Tome Premier)	93/99 B 27/2
125 - Voyage du jeune anacharsis en grece (Tome Premier)	93/99 B 27/3
126 - Voyage du jeune anacharsis en grece (Tome Premier)	93/99 B 27/4
127 - Voyage du jeune anacharsis en grece (Tome Premier)	93/99 B 27/5
128 - Voyage du jeune anacharsis en grece (Tome Premier)	93/99 B 27/6
129 - Voyage du jeune anacharsis en grece (Tome Premier)	93/99 B 27/7
130 - Alla quota 731 di monastero maurizio Bassi	93/99 B 29

Titulli	Degët e shkencës
131 - Grammatik albanefifchen sprache	491.938 P 45
132 - Regole grammaticali della lingua albanese	491.983 R 89
133 - Pubblicazione scientifico-tecniche (Fascicolo)	55 Z 94
134 - Relazione della commissione per la studio dell'albania 2	63 R 89
135 - Per una ferrovia albano-macedone	62 B 27
136 - Relazione alle foreste nell'Albania settentrionale	63 M 45
137 - Il problema forestale Albanese	63 M 70
138 - Studio e proposte	63 S 94
139 - La guerra	7 L 11
140 - Lule nga Fabian Barcata	8 B 27
141 - Saggi di letteratura bulgara antica Arturo Cronia	8 C 90
142 - Çelebi, Evlija " Shqipmija para dy shekujsh"	91 Ç 36